

Asia: VN/34466/2023

Lausuntopyyntö itäisen Suomen tuulivoimarakentaisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä

Tuulivoima-alaa edustava Suomen uusiutuvat ry pitää Itä-Suomen tuulivoimarakentamisen mahdollistamista erittäin tärkeänä ja kiitämme mahdollisuudesta lausua aiheesta. Tuulivoima-ala on jo pitkään kertonut valmiudestaan osallistua aluevalvonnan uudistamisesta aiheutuvien kustannusten kattamiseen omalta osaltaan. Näin voidaan vahvistaa energijärjestelmämme tasapainoa ja mahdollistaa yritystoiminnan tasapuoliset edellytykset kaikkialla Suomessa.

Tuulivoimarakentamisella on kriittinen rooli Suomelle energiamurroksesta koituvan elinvoiman ja hyvinvoinnin lisäämisessä. Yhteiskunnan sähköistyminen vaatii sähköntuotannon erittäin suurta lisäämistä ja se ei ole mahdollista ilman tuulivoimaa, joka on halvin tapa rakentaa uutta sähköntuotantoa Suomeen. Tämän mahdollisuuden käyttämättä jättämiseen Suomella ei ole varaa, sillä silloin eivät toteudu myöskään suunnitelmat vedyntuotannosta, e-polttoaineista, hiilettömästä teräksestä tai lämmöntuotannon ja kuljetusten sähköistymisestä. Ylipäätään irtautumisemme fossiilisesta energiasta on mahdollista vain uusiutuvaa energiaa hyödyntäen.

Itä-Suomessa on paljon suuria biogeenisen hiilidioksidin lähteitä ja niiden saaminen tulevaisuuden teollisuuden raaka-aineeksi vaatii sähköntuotantoa nimenomaan Itä-Suomessa. Näin ollen kysymys onkin paljon suuremmasta asiasta kuin tuulivoimatuotannon mahdollistamisesta Itä-Suomessa. Kyse on koko Itä-Suomen, ja koko Suomen, hyvinvoinnista.

Kompensaatiomaksun taso

Suomen uusiutuvat ry ei ota suoraan kantaa tuulivoima-alan maksettavaksi tulevan kompensatiomaksun suuruuteen, sillä jokainen yritys ja jokainen hanke on erilainen. Työluokana ja suuruusluokkana olemme nostaneet esiin noin 100 000 euron maksua voimalaa kohden. Kompensaatiomaksun sopivaa tasoa pohdittaessa on syytä huomioida, että Itä-Suomen tuulivoimarakentamisen mahdollistaminen on investointi nimenomaan Itä-Suomen elinvoimaan ja sellaisena sitä tulisi myös valtion taholta ajatella.

Tärkeää on, että tuulivoimayritysten maksettavaksi jäävä osuus on kohtuullinen, jotta hankkeet pystyvät kilpailemaan Länsi-Suomen ja naapurimaiden hankkeiden kanssa. Yksityiset yritykset toteuttavat vain taloudellisesti kannattavia hankkeita, joten kannattavuudesta huolehtiminen on tärkeää niin kompensatiomaksujen kertymisen kuin Itä-Suomen tuulivoimatuotannosta yhteiskunnalle koituvien moninaisten hyötyjen takia.

Maksusta ei varsinkaan saa valmistella keinotekoista kynnyksärahaa, josta muodostuukin niin sanottu pullonkaula ja este itäisen Suomen tuulivoimarakentamiselle. Olemme kuitenkin jo tilanteessa, jossa tekniset edellytykset ratkaisulle on olemassa.

Tuulivoimarakentamisen mahdollistaminen edellyttää aluevalvonnan uudistamista, jolla voisi olla parantava vaikutus myös koko kansakunnan turvallisuuteen. Kokonaisuuden kehittämisessä onkin kyse useista myönteisistä seikoista, joista useat tahot pääsevät hyötymään.

Kompensaatioalueen rahoituksen tulisi olla monikanavaista ja koostua tuulivoimayritysten maksamien kompensatiomaksujen lisäksi ainakin valtion ja EU:n rahoituksesta. EU:n eri rahoitusinstrumenttien tarjoamat mahdollisuudet on syytä selvittää. Tiedossa ovat jo Viron onnistunut RRF-rahoituksen kanavoiminen aiheeseen sekä Horisontti Eurooppa -ohjelman suomat mahdollisuudet. On huomattava Suomen aluevalvonnan vahvistamisen vaikutukset koko Euroopan unionin yhteiselle puolustukselle, mikä pitäisi huomioida toimintansa aloittavan Euroopan komission politiikassa ja sen mukaisessa rahoituksessa. Eikä pidä unohtaa muutakaan kansainvälistä yhteistyötä, koska saman haasteen kanssa ovat tekemisissä ainakin Pohjoismaat, Baltian maat sekä Puola.

Valtion osuudessa on kyse investoinnista Itä-Suomen elinvoimaan, koko Suomen asuttuna pitämiseen sekä Suomen puolustukseen. Tämä investointi maksaa itsensä takaisin kompensatiomaksuina, kiinteistöveroina, suurempana työllisyytenä ja monilla muilla tavoilla.

Vakuusmaksu

Hyvin varhaisessa vaiheessa sitoutuminen minkäänlaiseen kompensatoratkaisuun liittyvään vakuusmaksuun olisi tuulivoimatoimijoille erittäin vaikeaa. Pahimmillaan vakuusmaksu voisi estää kokonaan hankekehittämisen aloittamisen alueella. Tämä johtuu siitä, että varhaisessa vaiheessa hankkeen riskit ovat suurimmillaan ja kaikki lisämaksut pienentävät hankekehityksen kannattavuutta. Yritykset eivät voi laittaa rahaa kiinni hankkeeseen, joka toteutuu ehkä vuosien päästä, jos ollenkaan. Tuulivoimahankkeen toteutumiseen vaikuttavat muun muassa alueen luontoarvot ja kunnan poliittinen tahto, jotka selviävät hankkeen suunnittelun, selvitysten ja kaavoituksen aikana. Suomen uusiutuvat kannattaa vaihtoehtoa, jossa valtio varaa rahoituksen kokonaisuudessaan etukäteen niin sanottuna siltarahoituksena.

Raahen seudulla toteutetusta kompensatiomaksusta poiketen yritykset voisivat kuitenkin mahdollisesti olla valmiita maksamaan kompensatiomaksua jo rakentamisen alkuvaiheessa, jolloin hankkeen rahoitus ja kannattavuuslaskelmat ovat tiedossa.

Työ- ja elinkeinoministeriön pettymys Raahen alueen kompensatiomaksujen maksukertymään, joka jo jäi suunniteltua pienemmäksi, on tuulivoima-alan tiedossa. Asiaan vaikutti paikallisten kuntien omat päätökset tuulivoiman 2 kilometrin eräisyysmääräyksistä, jotka vähensivät toteutuneiden voimaloiden määrää jopa noin 66 prosenttia.

Koordinaation ja yhteistyön lisääminen

Tuulivoimarakentamisen toteutuminen itäisessä Suomessa vaatii laaja-alasta yhteistyötä ja sen koordinointia. Rakentamiseen pitää sitoutua myös paikallisella tasolla huomioiden päätökset maakuntakaavoista ja kuntien tuulivoimaosayleiskaavoista, joilla paikallinen tahto konkretisoituu. Maakuntakaavoja ja osayleiskaavoja pitäisi voida tehdä ehdollisesti siten, että ne astuvat voimaan kompensatoratkaisun myötä. Näin saataisiin näkyviin alueen todellinen rakentamispotentiaali ja paikallisten päättäjien tahtotila. Jo tällä hetkellä tuulivoima-alan hankekehittäjät vievät omalla riskillään itäisen Suomen hankkeita eteenpäin, mikä osoittaa tuulivoima-alan sitoutumisen aiheeseen.

Hyvä vuorovaikutus itäisen Suomen maakuntaliittojen ja kuntien kanssa onkin olennaisessa roolissa tuulivoimarakentamisen edistämisessä alueella. Tuulivoimaa pitää tehdä tunnetuksi uusille alueille yleisötilaisuuksin ja päättäjien ymmärrystä aiheeseen pitää lisätä uusiutuvan energian demokraattista luonnetta korostaen.

Sama teema koskee myös valtion lainsäädäntöä. Alueidenkäyttölaissa ei pidä päätyä sellaiseen etäisyysmääräykseen, joka vie Suomen uusiutuvan energian rakentamisen aiempaa hankalampaan asemaan. Pahimmillaan haitallisena ja ylimääräisenä lisäsääntelynä etäisyysmääräys estäisi tuulivoimarakentamisen itäisen ja keskisen Suomen eteläisemmillä alueilla. Tuollaisessa tilanteessa

energiajärjestelmän tasapainoa on entistä hankalampi parantaa tuulivoiman lisärakentamisella maaseutualueille.

Siksi kompensatiomaksuihin liittyen säädettävässä uudessa kompensatiolaissa on perusteltua muotoilla kompensatiion maksutapa ja taso mahdollistavaksi muotoiluksi, mikä sallii maksuratkaisun muotoilun siinä vaiheessa, kun aiheen kaikki osapuolet ovat rakentamiseen sitoutuneet.

Yhteisen sitoutumisen tueksi pitää perustaa Britannian mallin mukainen yhteistoimintaryhmä eri osapuolten välille, millä varmistetaan ratkaisut hankkeiden toteutumisen haasteisiin etukäteen, eikä aiheuteta uutta rakenteellista mahdollisuutta jokaisen osapuolen pettymykseen.

Kompensaatioalueiden tuulivoimapotentiaali

Koko uusiutuvan energian alaa maatuulivoiman, aurinkovoiman sekä merituulivoiman osalta edustava Suomen uusiutuvat ry katsoo, että tuulivoimarakentaminen pitää mahdollistaa koko 1000 kilometrin itäisen Suomen matkalta, jossa löytyy tuotantoon soveltuvia alueita monilta seuduilta. Myös jäsenyrityksillämme on suunnittelussa olevia hankkeita Etelä-Karjalasta alkaen Itä-Lappiin asti.

Suomen uusiutuvat ry ei ota kantaa kompensatioalueiden sijaintiin, sillä tuulivoimarakentaminen olisi mahdollistettava koko Itä-Suomessa. Raportti arvioi kolmelle eri kompensatioalueelle rakennettavan tuulivoiman potentiaalisen määrän olevan 300-1200 voimalaa. Suomen uusiutuvat pitää näitä lukumääriä riittämättöminä, kun itäisen Suomen tuulivoimarakentamisella tavoitellaan tasapainoa energiajärjestelmään. Parhailaan kun pitkälti toisaalla Suomessa on jo noin 1800 tuulivoimalaa ja lisää on tulossa. Itäisen Suomen merkittävä tuulivoimarakentaminen on tarpeen myös Suomen hiilineutraaliustavoitteen, sähköntuotannon lisäyksen sekä vetytavoitteen kannalta.

Maakuntaliittojen maakuntakaavojen perusteella itäisen Suomen alueella voisi olla 1200 huomattavasti suurempi rakentamispotentiaali. Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa maakuntakaavojen luonnoksiin on merkitty noin 900 ja Pohjois-Savossa noin 500 voimalaa. Jo näiden kahden maakunnan kaavoihin on siis tulossa enemmän tuulivoimarakentamista kuin raportin mukaan olisi mahdollista toteuttaa koko itäiseen Suomeen. Lisäksi tulee ottaa huomioon ne potentiaaliset alueet, jotka on jääneet maakuntakaavoista pois puolustusvoimien kielteisen kannan vuoksi. Näitä on erittäin paljon esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan itäosissa, ja Eteläisen Itä-Lapin ja Koillismaan alueella toimivat hankekehittäjät arvioivat, että alueelle voisi pelkästään nykyisten hankeaihioiden puitteissa realistisesti luvittaa 550 voimalaa. Etelämpänä esimerkiksi Etelä-Karjalassa maakuntaliiton tunnistamista noin 30 alueesta jäi puolustusvoimien kannan huomioimisen jälkeen jäljelle 1 alue.

Itä-Suomen suuresta tuulivoimapotentialista tutkakysymyksen ratkaisemisen jälkeen kertoo myös Puolustusvoimien Itä-Suomeen antamat 8 829 kielteistä tuulivoimalausuntoa, joiden lisäksi VTT:n laskentaan on vielä lähetetty lausunto 11 521 voimalasta. Tämä raportissa oleva mahdollisen voimalamäärän valitettava aliarvio johtaa voimalakohtaisen kompensatiomaksuun nousuun varsin korkeaksi.

Puolustusministeriön ja Puolustusvoimien kritiikkiin siitä, miksei 1000 myönteisen lausunnon saanutta tuulivoimalaa ole rakennettu, on helppo vastata. Myönteiset lausunnot eivät koskaan tarkoita varmoja voimaloita, koska hankkeet voivat jäädä toteutumatta esimerkiksi luontosyistä tai hankkeen kannattamattomuuden takia. Niin sanottu hihavakio on, että nykyisillään myönnettyistä lausunnoista noin kolmannes toteutuu. Lisäksi koko Suomen noin 30 000 myönteisen lausunnon ja vajaan 2000 rakennetun tuulivoimalan vertailusuhde kertoo hankkeiden toteutumisen haastavuudesta.

Myös yleinen käsitys sähkönsiirtoverkon muodostamasta esteestä tuulivoimarakentamiselle on virheellinen. Tuulivoima-ala suhtautuu myönteisesti Fingridin tietoon, jonka mukaan koko itäisen Suomen alueella on tällä hetkellä mahdollista välittömästi liittää verkkoon 1000–2000 MW uutta tuotantoa. Hallitus on myös pääministerin suulla luvannut, että sähköverkon kapasiteetti ei tule olemaan näiden investointien este missään päin Suomea.

Muut rakentamista ohjaavat tekijät

Itä-Suomen tuuliolot eroavat Länsi-Suomesta eli alueilla tuulee osittain eri aikaan. Tämä mahdollistaa paremman tuottoprofiilin Itä-Suomessa tuotetusta tuulisähköstä, kun tuulisähköä on ajoittain vähemmän tarjolla markkinoilla silloin, kun Itä-Suomen voimalat tuottavat sähköä. Tämä tekee Itä-Suomesta houkuttelevan alueen tuulivoiman tuotannolle. Sama seikka on erittäin tärkeä myös Suomen sähköjärjestelmän vakaudelle, kansantaloudelle ja kuluttajille, sillä tasaisempi tuulivoimatuotanto laskee sähkön hintaa ja pienentää hintojen vaihteluja. Sähköjärjestelmän tasapainoa saadaan kohennettua, kun päästään hyödyntämään itäisen Suomen alueita tuulivoiman tuotannossa silloin, kun Pohjanmaan maakunnissa ei tuule. Näin todistavat esimerkiksi Ilmatieteen laitoksen ja LUT-yliopiston tutkimuksesta aiheesta. Itä-Suomen tuulivoimarakentamisen kannattavuutta pohtiessaan valtion tulisikin ottaa huomioon sen positiivinen vaikutus myös tältä osin.

Tuulivoimarakentaminen nauttii suomalaisten keskuudessa erittäin suurta kannatusta. Energiategollisuuden teettämän Energia-asenteet 2023 -tutkimuksen mukaan 77 prosenttia suomalaisista kannattaa tuulivoiman lisärakentamista. Myös Itä-Suomen kunnat ja maakunnat ovat pitkään ajaneet tuulivoimarakentamisen mahdollistamista alueelleen, joten paikallinen poliittinen hyväksyntä on korkealla tasolla. Jokainen hanke kuitenkin oletettavasti tulee keskusteluttamaan paikallisesti ympäristövaikutusten arvioinnin ja kaavoituksen aikana, sillä tuulivoima on monessa Itä-Suomen kunnassa uusi elementti.

Itä-Suomessa asutus on harvempaa kuin Länsi-Suomessa, joten tuulivoiman etäisyys asutuksesta rajoittaa rakentamista vähemmän kuin lännessä. Tämä tekee Itä-Suomesta erittäin houkuttelevan alueen tuulivoimarakentamiselle.

Sähköä kuluttavat investoinnit on toistaiseksi suunniteltu Länsi-Suomeen, sillä ne on syytä toteuttaa kohtuullisen lähelle sähkön tuotantoa. Itä-Suomella on kuitenkin suuri potentiaali näiden investointien saamisessa, sillä alueella tuotetaan paljon biogeenistä hiilidioksidia, josta yhdessä sähköllä vedestä tuotetun vihreän vedyn kanssa voidaan valmistaa sähköpolttoaineita.

Seuraavat askeleet

Suomen uusiutuvat näkee, että seuraavaksi tulee ryhtyä muuttamaan lakia tuulivoiman kompensatioalueista siten, että se mahdollistaa kompensoinnin myös itäisessä Suomessa.

Itäisen Suomen tuulivoimarakentamisen kompensatioalueita ehdotamme nimettäväksi uusiutuvan energian nopean kehittämisen alueiden RED III -direktiivin myötä, millä varmistaa tuulivoimahankkeiden nopeampi eteneminen itäisen Suomen alueella.

Koko itäistä Suomea koskevaa kompensatoratkaisua mahdollisesti nopeampi ratkaisu alkuun pääsemiseksi voi olla aloittaminen pienemmillä alueilla. Asia on ollut valmistelussa erittäin pitkään ja nyt on aika tehdä konkreettisia ratkaisuja Suomen energijärjestelmän, paikallisen elinvoiman sekä tuulivoima-alan parhaaksi.

Voi olla mahdollista löytää helpommin kompensoitavia pienempiä alueita ja niiden etsiminen puolustusvoimien, puolustusministeriön sekä tuulivoima-alan yritysten yhteistyönä voisi olla harkitsemisen arvoinen alku koko Itä-Suomen tilanteen ratkaisemiseksi. Kompensaation aloittamisen pienemmillä alueilla ei kuitenkin tule vaikeuttaa koko itäiselle Suomelle ratkaisun etsimistä, vaan varsinaisen tavoitteen täytyy olla tuulivoiman mahdollistaminen puolustusnäkökulmasta koko itäisessä Suomessa.

Kyrölä Kimmo
Suomen uusiutuvat ry